

ELERTIA

Iru Mogel dabiltz izen eta ospea anditan euskal idazleen mailla: Jon Antonio (1745-1804), Joan Jose (1781-1849), eta Bizenta Antonia (1782-1854). Azkenengo biok Joan Antonio osaba dabe=eta eurak, Joan Jose eta Bizenta Antonia, neba-arrebak dira. Aurten da Joan Jose jaio zaneko bigarren eunurteburua, ospe andiegirik barik joakune, benetan.

Nontarrak doguz iru idazleok? Irurok etxe batekoak izan arren, erri banatako egin deuskuez; bakotxari bere jaioterria izentau deutse. Bata, zarrena, eibartar andi ei da, bigarena Debako seme argi, eta irugarrena, Azkoitiko alaba jatorra, bere euskera, Azkoitikoa, landu ebana.

Gauzea erabagitzat dago. Bataio-agiriak argi ei difloe. Zetara dator, bada, gure itauna? Bataio-agiriak ez deutsegu siñisterik ukatu nai. Baiña betaio-agirien argitasunak gora bera, kezkatxo bat gelditzen jaku: agiri orreitan, guzur garbirik ezpada be, egia be ez dana estaldu leitekkelako susmoa, jaiotza utsari balio edo indar larregia emon geinkeolakoa.

Antziñako aldietan gauza au ez zan ain erraz erabagiten. Mundura etorren edozeiñen erritartasuna ez eban jaiotza utsak emoten. Eta gaur be ez askotan. Seingintzarako Bilbora doan edozein andren seme alabak ez ditu iñok geiagoko barik bilbotartzat artuko. Ercilla, Araucana poemaren egillea, Madrillen jaioa ei da. Baiña berak ez eukan madriltartzat bere burua, Bermeotar eta Bizkaitartzat baiño. Zubiaurre margolariak, bata Garai errian eta beste Madrillen jaiok dirala-ta, biak Bizkaitar egiten dabez, bata be ez Gaztelar. J. M. Salaberria, erdal-idaz-

MOGEL EUSK

NONGO

lea, gurasoak Valencian zirala, an jaioa izan arren, iñok ez dau ango seme egiten. Neuk be ezagutzen ditut adiskide batzuk, neure auzoko eskolan irakasle izandakoen seme-alabak, euskaldunak, eta bataio-agiria eta jaiotza-agiriak an jaiok dirala esango dau, baiña auzoak ez ditu angotzat eta eurak be ez dabe euren burua bire auzokide egiten. Gaur, zenbat ete dagoz or bazterretan, Euskalerrian jaiok arren, ez euren eretxian ez besteenean emengo semetzat ez dagozanak? Bizibideak edo biziberrak ekarri ditu emen jaiotera, eta gauza berak eroan ditu gero emendik kanpora, emen ezelango sustrairik bota barik.

MOGELDARRAKAZ JAZOA

Orra Mogeldarrakaz jaoa: or nonbaten jaiok eta beste nonbaitekoak izatea.

EUSKERAZALEK EGUTEGIA

Igaz EUSKARAZALEAK ALKARTEAK, Bizkai'ko Aurrezki-Kutxaren babespean egutegia atera eban eta aurten be aterako dau.

Egutegi au oso interesgarria da: Egun bakoitzean iru urte urren gogoratzen dautsez euskaldunai aurreko aldean, eguzkiaren, illargiaren eta itxasoaren goraberrak batera eta atzeko aldean jakintzazko barri irakurgarriak eta barregaiak eta olakoak. Igande ta jai-aurreetan BARRI ONA.

Aurrezki-Kutxaren Ian-etxeetan banatuko da eta eskatu nai dozuen guztiok. Doan izaten da.

EUSKARAZALEAK

AL IDAZLEAK

DIRA?

Mogel, abizen au, kanpotik etorria da gure artera. Ona etorri baiño gizaldi batzuk lenagotik ezagutzen ziran abizen au ebenak Nafarroako, Milagros-tik Errioxako Alfarro bitartean. Alango baten, bizibideak eroanda, (osala rizez), Aragoiko lurraldeetan naiko barru sartzen dira, baiña ez luzaroko. Barriro Alfaro-Milagros aldera datoz, eta Arabatik zear, azkenez, Bizkaiko Markiñara.

MARKIÑARA

Markiñara lenengoz etorritako Mogel erdalduna zan, baiña laster egite jaku euskaldun, batez be ondorengotan. Markiñan ipiñi dabe etxea, Markiñan dabe biotza, Mariñako alabak artzen dabez emazte (Urkiza eta Elgezabaldarren artetik), Mogel abizenari emengo euskal-abizenak erantsiaz. Aurrekoen bideari jarraituz, medikuntza, osalaritza, dabe euren bizibidea, Markiñan edo Markina inguruan beti. Euren etxetik urtenaldi batzuk egingo ditue, baiña Markiñan daben kabira biurtzeko. Usoak lez, kanpoaldera egaztatxoa egin, eta barriro lengo usategira.

Olantxe jazo jakon Joan Antonio Mogel, Peru Abarka liburu ospetsuaren egileari, Eibarren jaioa izatea, eta urrengo anai bati, Joan Jose'ren aita izango zanari, Deban mundura etortea. Baiña bata eta bestea, ume-umetan Merkiñara doaz euren gurasoakaz, Markiñan azi eta bertan baxotzak bere bidea artzeko, bata abadetzarakoa, eta besteak osalaritzarakoa. Joan Antoniok baiño ez eban gorde bere gurasoen (eta bere) erbestealdi orren gomutarik. Orregaitik edo idatzi eban bein bere «zati bat zala giputza». Zortzi urte zituen Markiñaratzean, eta gein batez Debako urteak zituen aurki gogoan, ori esatean.

Joan Jose eta Bizenta Antoniaren gogoetan jaio ziran errietako gomutarik ez zan gelditu. Joan Josek urte bete egin eban Deban, eta berak eta bere arreatzak beste urte bete Azkoiti-Zestua aldean. Emen aita gazterik ilten jake, eta nora joko dabe? Ama alargunaren besoetan, Markiñara. Ez Eibarren, ez Deban, ez Azkoitin ez dauke

etxerik. Markiñan bakarrik. Markiñara doaz, markiñarrak diralako, beste inon errorik edo sustrarik ez daukelako. Markiñatik kanpo, pasatxoriak, aldako usoak izan dira. Beste erri orrek ez deutse jaiotza besterik emon, ez benetako erritartasunik. Erriz eta euskaraz, amaren altzoan ikasitako euskaraz, Markiñarrak dira.

Guaza bitxitxoa, orraitio, aurtan irakurri doguna: Bilboko Aurrezki-Kutzak zabalduetako erdal-liburu baten ez deusku, bada, norbaitek esan Bizenta Antonia Mogelek bere ipuin-liburua bere jaioterriko, Azkoitiko euskeran idatzi ebala? Urtebe egin bako umetxoak, berbaz ikasi bakoa, ango kaleetako euskeraren jakitun? Olangoxe utsak eragiten ditu jaiotza-agiriai jaramon larregi egiteak. Bizenta onen Ipuiak zelan baiteko gipuzkeraz idatzita dagoz, baiña ez egilleak berea eban euskeraz.

Egia de Peru Abarka'ren egilleak be zelanbaiteko gipuzkeraz egin eta argitaratu ebala bere lenengo liburua, baiña berak esan euskun segaitiken egin eban ori, Bizkaian euskera irakurteko zaltetasunik ikusten ez ebalako, Gipuzkoan añakorik, beintzat; orregaitik jo eban gipuzkerara lenengotan, eta gipuzkerara jo eragin eutsan bere lobatxoari, ipuiñak idazten lagundu eutsanean. Osaba orrek lagunduta egin zituala be ez dogu aitzu bearko.

Ez daiguzan gauzak nastau. Eta ez daigun esan, geiagoko barik, esaterako, ama alarguna eta umetxoa osaba abadeak Markiñara, jaso zituela. Abadea barik be, Mogeldarrak eta Elgezabaldarrak ba euken nok artu eta nok jaso Markiñan. Aitaita osagillea be bizi eben ondiño. Ez ziran eskale lez, erruki eske Markiñaratu. Euren etxera joiazan.

MOGELDARRAK EZ DAIGUZAN GUZURTI EGIN

Mogeldarrak eurak autortu eben euren erritartasuna, nontarrak ziran=Markiñarrak zirala. «Natural de Markina» autortu eben euren burua, osalari edo abade egiteko ikasten asi ziranean, atarako izena emokeran. Eta erantzun ori emokeran, ez eben guzurrik esan. «Natural de Markina» esateaz ez eben esan gura Markiñan jaioak ziranik, batzuk arrituarena egiñik este dabenez; baiña bai Markiñan eukela etxea, Markiña zala euren erria, Markiñarrak zirala, benetako Markiñarrak, orraitio, ez an egoite utsez, benetako izatez baiño. Eurak ez euken eritizat ez Eibar, ez Deba, ez Azkoitia. Uri oneitan erbestekotzat egozan.

Orra, bada, Mogeldarren euren erantzuna asierako itaunari. Orra orduko gizartearen erantzuna, eta baita, askotan lez, gaurko gizartearena, ajiotza-agiti batzuk gorabera. Nontarrak diran Mogel euskal-idazleak? Iru-ruk Markiñarrak.

L. AKESOLO